

Małgorzata Szczepanik, Lidia Grzeszkiewicz, Zbigniew Połczyński, Jan Grzeńkowiak

Toruń. Zespół Staromiejski

Informator Archeologiczny : badania 18, 178-179

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wykopy z III i z IV, usytuowane we wschodniej części dawnej zabudowy klasztornej, były związane z budową nowych pomieszczeń plebanii.

W trakcie prac ziemnych odsłonięto dolne partie gotyckich murów, ograniczających wykop z IV od północy, wschodu i południa a częściowo także i od zachodu. Mury te posadowione były na kamienno-ceglanym fundamencie punktowym.

Oprócz murów gotyckich, występowanie osadnictwa późnośredniowiecznego potwierdzone jest przez nawarstwienie kulturowe. Warstwy z tego czasu należały pod współczesnymi i nowożytnymi. Strop warstwy ciemnobrunatnej, gliniastej ziemi występował na głębokości 1-1,4 m od obecnego poziomu. Miąższość tej warstwy wahała się od 0,8 do 1 m. U jej spągu wystąpiła warstewka spalenizny. Zawartość warstwy to drobne węgielki, zbutwiałe bełeczki, kora i trociny, ułamki naczyń glinianych przede wszystkim późno-, ale także wczesnośredniowiecznych, kości zwierzęce i inne. W obrębie tej warstwy, szczególnie przy spągu, występowały warstewki iditooliwkowej gliny. Piaszczysty całec wystąpił na głębokości 2,6 m.

Charakter nawarstwień w wykopie z III, bezpośrednio zresztą sąsiadującym ze wspomnianym, jest zupełnie analogiczny, z tym jednak, że w południowej jego części wystąpiło zagłębienie w całec do głębokości 1,15 m, licząc od stropu całca w innych częściach wykopu. Zagłębienie to wypełnione było iditooliwką piaskiem i zawierało ułamki naczyń późnośredniowiecznych, jeden fragment naczynia wczesnośredniowiecznego i kości zwierzęce.

Nadzory i badania ratownicze będą kontynuowane.

TORUŃ
ul. Kopernika 11-13

PP Pracownie Konserwacji Zabytków
Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska
Oddział w Toruniu

Badania prowadzili mgr Małgorzata Szczepaniak i dr Jan Grzeszkowiak (autor sprawozdania). Finansował Urząd Miejski, Wydział Gospodarki Komunalnej, Biuro Odnowy Zespołu Staromiejskiego w Toruniu. Późne średniowiecze i czasy nowożytne.

Badania wykopaliskowe o charakterze ratowniczym prowadzone były w ramach nadzorów archeologicznych nad pracami ziemnymi, związanymi z instalacją ciepłociągu. Przy ul. Kopernika 13 podczas tych prac doszło do odkrycia fragmentu ceglanej budowli gotyckiej w rzucie poziomym okrągłej. Celem badań było rozpoznanie tej budowli i jej otoczenia. W związku z tym przerwano wykonywanie ciepłociągu w tym miejscu (będzie on miał inny przebieg) i założono wykopy archeologiczne, przekraczające powierzchnię 50 m². W roku sprawozdawczym (1984) nawarstwienia eksplorowano do głębokości 2-2,8 m.

Przy narożniku południowym oficyny wspomnianego budynku, budowla w rzucie poziomym okrągła, posiadała wewnętrzną średnicę 3,1 m. Grubość jej ścian jest różna, ale zasadniczo różnice te wynikają z "nie wypracowania" lica zewnętrznego i są znikome (średnia grubość muru - 44 cm, tj. 1,5 długości cegły gotyckiej). Wewnętrzna lico jest "opracowane" równo i znajdują się w nim zagłębienia maculcowe. Budowla ta została wykonana nie przez układanie warstw cegieł warstwami poziomymi, lecz spiralinie. Wnętrze tej studni wyeksplorowano do głębokości 2,8 m od powierzchni zastanej (48,92 m n.p.m.). W górnych i środkowych partiach w silnie przemieszany wypełnisku występuje inwentarz ruchomy z czasów nowożytnych wraz z materiałem późnośredniowiecznym. W dolnych partiach dominuje materiał średniowieczny. Interpretacja tej budowli w chwili obecnej znajduje się jedynie w sferze hipotez roboczych. Można jednak już spośród nich, prawie z pewnością wykluczyć możliwość wykorzystania tego obiektu jako studni do czerpania wody. Z wielu argumentów przemawiających za tym, wymieniać można występowanie na zewnątrz średniowiecznych warstw mierzwy o porażonej miąższości. Ponadto w sąsiedztwie tej "studni", zaledwie w odległości 60 cm w kierunku wschód-zachód, znajdują się druga, nieco mniejsza, w rzucie poziomym owalna, która w czasach nowożytnych spełniała rolę szamba. W niższych partiach tego szamba (eksploracja nie jest ukończona) zalega warstwa świńskiej mierzwy.

Wstępnie powstanie "studni" i szamba datować można na XIV w. (i to raczej na pierwszą jego połowę), a użytkowanie przynajmniej do XVII w.

Eksploracja nawarstwień w sąsiedztwie wspomnianych dwóch obiektów doprowadziła do odkrycia kilku gotyckich murów ceglanych na kamiennym fundamencie, o różnych kierunkach przebiegu. Można przypuszczać, że są to pozostałości budynków mieszkalnych lub (co jest więcej prawdopodobne) gospodarczych.

Warstwy kulturowe, jak i wypełniska wspomnianych obiektów dostarczyły znaczne ilości inwentarza ruchomego w postaci całych naczyń i ułamków naczyń średniowiecznych, fragmenty skóry, materiał botaniczny, osteologiczny, ichtiologiczny, szklane naczynia nowożytne (w tym apteczna), kafle, itp.

Badania są kontynuowane.

TORUŃ
Zespół Staromiejski

PP Pracownie Konserwacji Zabytków
Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska
Oddział w Toruniu

Badania prowadzili mgr Małgorzata Szczepaniak, mgr Lidia Grzeszkiewicz, mgr Zbigniew Połczyński i dr Jan Grzeszkowiak (autor sprawozdania). Finansował Urząd Miejski, Wydział Gospodarki Komunalnej, Biuro Odnowy Zespołu Staromiejskiego. Średniowiecze i czasy nowożytne.

Kontynuowano nadzory archeologiczne nad wszelkiego rodzaju pracami ziemnymi, wykonano kilka wykopów sondażowych i przeprowadzono szereg prac ratowniczych. Nadzory polegały na obserwacji wykopów, wykonywanych głównie z powodu remontów, modernizacji i instalacji urządzeń komunalnych (gazociągu, ciepłociągu, prac budowlanych itp. itd.). Obserwacje te zostały udokumentowane opisowo, a w miarę potrzeb rysunkowo i fotograficznie.

Ogółem na terenie Starego i Nowego Miasta zarejestrowano 58 nowych miejsc interwencji archeologicznych (stan do końca 1984 roku - 96). Zakres interwencji był różnorodny. W 24 wypadkach wykopy nie przekraczały głębokości 120 cm od obecnej powierzchni. Największą głębokość osiągnięto przy ul. Podmurnej 83. Wynosiła ona 4,8 m, przy czym podkreślić należy, że nie osiągnięto tu calca. Calca osiągnięto zaledwie w trzech miejscach Zespołu Staromiejskiego. Wystąpił on na różnych głębokościach i tak przy ul. Żeglarskiej 8 na głębokości 2 - 3,15 m, na ul. Kopernika 20 i 22 na głębokości 2,3 m, a na tzw. miedzymurzu zachodnim - 2,8 - 3 m. Nie osiągnięto calca w kilku innych wykopach, gdzie głębokość nieraz przekraczała 3 m (np. przy ul. Przedzamcze 6a), wskazuje na bardzo urozmaiconą konfigurację terenu w czasach powstawania zabudowy miejskiej.

Obserwacje wykopów "komunalnych", wykopy sondażowe i badania ratownicze dały rozpoznanie w ogólnej stratygrafii Starego i Nowego Miasta. Stwierdzić tu trzeba, że jak dotychczas nie natrafiono na warstwy kulturowe, które można by datować na okres wczesnośredniowieczny, mimo, że w niektórych wykopach sporadycznie pojawiły się ułamki naczyń z tego okresu. Schematycznie ujmując stratygrafię Zespołu Staromiejskiego można powiedzieć, że zasadniczą warstwę (warstwy) kulturową datować należy na późne średniowiecze. Nad nią zalega warstwa z czasów nowożytnych. W układzie stratygraficznym posiada ona dość specyficzny charakter. Jej miąższość zasadniczo nie jest wielka, ale w wielu miejscach na skutek wkopów w warstwę późnośredniowieczną sięga do znacznych głębokości. Podobnie przedstawia się sytuacja z warstwami współczesnymi. Osiągają one nieraz grubość do 3 m i nawet ponad nią, na skutek wkopów, czy niwelacji terenu (np. zasypianie fos).

Nasylenie inwentarza ruchomego w różnych częściach Zespołu Staromiejskiego jest różne. Nagromadzenie dalszych obserwacji umożliwi pewniejsze interpretacje. Jednak już obecnie można stwierdzić, że więcej urozmaicony i bogatszy ruchomy materiał źródłowy występuje w obrębie Starego Miasta.

Dodać należy, że w wykopie zwiadowczym na terenie tzw. miedzymurza zachodniego wystąpiły ułamki naczyń kultury łużyckiej. Znajdowały się one w najniższej położonej warstwie (zalegającej na calcu). Warstwy tej kultury wydzielić jednak nie można. Choć materiał ceramiczny kultury łużyckiej był tu dominujący, to jednak w warstwie tej natrafiono na kilka bardzo drobnych ułamków cegieł gotyckich.

Z elementów nieruchomych wymienić należy przede wszystkim fragmenty murów miejskich, odkrytych na ul. św. Jakuba i Piernikarskiej, fragmenty muru (prawdopodobnie kościoła św. Wawrzyńca) w sąsiedztwie Pl. Armii Czerwonej, dwie "studnie" i mury gotyckie przy ul. Kopernika 11-13 (oddzielne sprawozdanie), narożnik budowli drewnianej pod murami gotyckimi przy ul. Podmurnej 83, oraz mury zabudowy klasztornej OO Franciszkanów (oddzielne sprawozdanie).

WOLA PIEKARSKA, gm. Dobra
woj. konińskie
Stanowisko 2

patrz
okres wpływów rzymskich

WOLBÓRZ
woj. piotrkowskie
Stanowisko 2

Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne
w Łodzi

Badania prowadziła dr Aliona Chmielewska. Finansował WKZ w Piotrkowie Trybunalskim. Czwarły sezon badań. Miasto średniowieczne i nowożytne.

Celem badań jest odszukanie relikwów, znanych ze źródeł pisanych, grodu z XI w. Badania wykopaliskowe kontynuowano wokół rynku (noszącego obecnie nazwę Placu Wł. Jagiełły) w miejscach, gdzie podczas wierceń świadrem geologicznym znaleziono ułamki ceramiki wczesnośredniowiecznej. Złożono i wyeksplorowano dwa wykopy.

Wykop przy Placu Wł. Jagiełły 18, w ogródku na zapleczu posesji, we wschodniej pierzei rynku, usytuowany został w miejscu stwierdzonego współwystępowania ułamków wczesnośredniowiecznych naczyń glinianych z drewnem. Na głębokości około 60 cm od współczesnej powierzchni, w ciemnej brunatnej ziemi, natrafiono na doskonale zachowane poziomo leżące belki i granice będące najprawdopodobniej pozostałościami drewnianego budynku o konstrukcji zrębowej; świadczą o tym m.in. szczególnie konstrukcyjne ściany wschodniej obliktu z narożnikiem północno-wschodnim. Pod warstwą drewna, stanowiącego zapewne podłogę, odkryto poprzecznie leżące legary wykonane z okrągłaków; spoczywały one na jeszcze jednej, dość luźnej warstwie drewna, a mianowicie na ukośnie leżących bierwionach zabezpieczających cała konstrukcję budynku przed grzeźnięciem w mokrym podłożu. W warstwie kulturowej, sięgającej do głębokości ponad 100 cm od dzisiejszej powierzchni ziemi, znaleziono oprócz kości zwierzęcych ułamki naczyń glinianych - kilka wczesnośredniowiecznych, w przeważającej jednak masie późnośredniowiecznych i nowożytnych.

Drugi wykop wytyczono w ogrodzie Urzędu Gminy w Wolborzu znajdującym się za budynkiem tegoż Urzędu, w północnej pierzei rynku. W warstwie kulturowej o grubości około 90 cm znaleziono ułamki późnośredniowiecznych i nowożytnych naczyń glinianych, żużle żelazne i kilka nieokreślonych przedmiotów żelaznych.

Ponadto przeprowadzono szczegółowe badania powierzchniowe w południowo-wschodniej części Wolborza, na obszarze tzw. "Młyn Kozia", gdzie w 1927 r. odkryto przypadkowo 2 żelazne topory bojowe z XI w. Podczas penetracji powierzchniowej znaleziono ułamki naczyń glinianych + 2 wczesnośredniowieczne, późnośredniowieczne i nowożytne. Żbiory znajdują się w Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi.

Badania będą kontynuowane.